

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

✘ Σε τι κόσμο ζούμε;

Στις 24 Μαΐου του 2001, δεκατέσσερις μεξικανοί μετανάστες πέθαναν από αφυδάτωση στην έρημο της Αριζόνας προσπαθώντας να μπουν στις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι έξι από αυτούς ήταν παραγωγοί καφέ που είχαν εγκαταλείψει τις καλλιέργειές τους. Λίγα χρόνια νωρίτερα, το χειμώνα του 1998, περισσότεροι από 400 χρεοκοπημένοι βαμβακοπαραγωγοί αυτοκτόνησαν στην πολιτεία Andhra Pradesh της Ινδίας.

Γιατί άραγε εκατομμύρια άνθρωποι ρισκάρουν κάθε χρόνο τη ζωή τους για ένα κομμάτι αξιοπρέπειας στις αναπτυγμένες χώρες του κόσμου; Για ποιο λόγο είμαστε καταδικασμένοι να καταναλώνουμε βιονικές ντομάτες και τετράγωνα καρπούζια; Τι ρόλο παίζει σε όλα αυτά η αγορά, η θεά εκείνη που υποτίθεται ότι θα μας έλυne όλα τα προβλήματα και θα μας οδηγούσε στον «καλύτερο δυνατό κόσμο»;

Στον παγκοσμιοποιημένο μας κόσμο υπάρχει ένας ιστός που συνδέει όλους και όλες μεταξύ μας; Εκκινά από το 12χρονο κοριτσάκι που ιδρύει επί δεκατέσσερις ώρες επώνυμο από το κομμάδι, κατά τ' άλλα, μπλουζάκι μιας πολυεθνικής στην Ινδονησία, περνά από τον καθέναν από τους εκατοντάδες χιλιάδες παραγωγούς που εγκαταλείψαν τα τελευταία χρόνια τα χωράφια τους στην Ευρώπη και τον τρομοκρατημένο από τις τρελές αγελάδες και τα ακμή που τρέλα κότσοφια καταναλωτή, και καταλήγει στον εξαθλιωμένο ιρακινό αγρότη που υποχρεώνεται με νόμο πλέον να αγοράζει σπόρους από τις μεγάλες αγροτοβιομηχανίες. Τι είναι λοιπόν αυτό που μας ενώνει; Καταρχάς, το ότι είμαστε όλοι και όλες θύματα ενός μοντέλου που αποφαρίζεται τι, πού και πώς θα παραχθεί, σε τι είδους (χημική) επεξεργασία θα υποβληθεί, και με ποιο τρόπο θα φτάσει στον τελικό του αποδέκτη, με ένα και μόνο κριτήριο: τη μεγιστοποίηση του κέρδους.

Το μοίρασμα της πείνας

Τα τελευταία χρόνια η υπονοσηφή συμφωνιών υπό την αιγίδα διεθνών οργανισμών (Βάσιλε Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Παγκόσμιο Τράπεζα κ.ά.) οδήγησε στην περίφημη απελευθέρωση του εμπορίου. Η ελεύθερη αγορά, μας είπαν, θα βοηθούσε τα έθνη να αναπτύξουν στο μέγιστο το παραγωγικό και ανθρωπίνου δυναμικό τους και να κάνουν το αποφασιστικό βήμα για την οριστική εξάλειψη της φτώχειας και της πείνας. Ελεύθερη αγορά εν μέρει... βέβαια, καθώς οι χώρες του Νότου (κυρίως στην Αφρική, στην Ασία και στη Λατινική Αμερική) υποχρεώθηκαν να καταργήσουν τους δασμούς και κάθε οικονομική βοήθεια στην εγχώρια παραγωγή τους, ενώ οι χώρες του Βορρά συνέχισαν να εισάγουν τη δικιά τους παραγωγή με επιδοτήσεις και να επιβάλλουν υψηλούς δασμούς σε καθετί που προσρχόταν απ' έξω.

Ο αγρότης της Κολομβίας, που μέχρι τότε παρήγαγε για οικονομική καταναλωτή ή για την τοπική αγορά, δυστυχώς δεν αποδείχτηκε ιδιαίτερα ευλίκτος σε αυτό το νέο σκηνικό. Τα εισαγόμενα σε τιμές κάτω του κόστους –πρακτικά γνωστά ως dumping– αγορά βασιικά καταναλώθηκαν, τα οποία προσέχρασαν να επιδοτούμενη, εντατικά και μετρίκα βιομηχανοποιημένη γεωργία, κατέκλυαν την τοπική αγορά και το μίσθον κάθε δυνατή γη ενόσω. Οι αριθμοί είναι διαμνηστικοί: Το 1985, η Αϊτή παρήγαγε 154.000 τόνους σπόρων και εισήγαγε 7.000. Το 2004, μετά το προεκλογικό και την επέμβαση των ΗΠΑ, η παραγωγή μειώθηκε στο μισό και οι εισαγωγές έφτασαν τους 400.000 τόνους. Η Κολομβία, από την άλλη, ενώ το 1966 παρήγαγε 160.000 τόνους σιταριού και εισήγαγε 120.000, το 2004 παρήγαγε κάτι λιγότερο από 20.000 τόνους και εισήγαγε 1.800.000 τόνους. Με δυο λόγια, χάρη στην ελεύθερη αγορά, η εγχώρια αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή του Νότου κατέρρευσε, και το μεταναστευτικό ρεύμα διογκώθηκε τόσο προς το εσωτερικό (οι αγρευείς παραγκουλώθηκαν στις περιφέρειες των λατινοαμερικανικών πόλεων μαρτυρώντας με δραματικό τρόπο αυτό τον ξεριζωμό) όσο και προς τις χώρες του Βορρά.

Και στην Ευρώπη τι συμβαίνει;

Αν τα ευρωπαϊκά προϊόντα έχουν κατακλύσει τις χώρες του Νότου, τότε οι ευρωπαϊκοί αγρότες δεν θα έπρεπε να είναι ευχαραστημένοι. Το γεγονός όμως ότι μόνο το 2000, 200.000 αγρότες και 600.000 κτηνοτρόφοι εγκατέλειψαν την παραγωγή, δηλώνει μάλιστα τον αντίθετο. Η αλήθεια είναι ότι τις εξαγωγές προς το Νότιο ελέγχουν μεγάλες βιομηχανικές αγροτικές και κτηνοτροφικές μονάδες, οι οποίες λαμβάνουν και το μεγαλύτερο μερίδιο από τις ευρωπαϊκές επιδοτήσεις.

Σε ό, τι αφορά στη χώρα μας, είναι γνωστό ότι μέσω της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής αναδιανομήθηκε η εγχώρια παραγωγή, επεκτάθηκαν οι μονοκαλλιέργειες με κύριο στόχο τις εξαγωγές και ο μικροπαραγωγός εξαρτάται πλέον από τις αποφάσεις ενός κεντρικού, τελειώς έξουου προς τις τοπικές ανάγκες και μακρινού μηχανισμού.

Επιστρέφοντας στο κατ' εφημερίσιν παγκόσμιο χωριό (περισσότερο με ζούγκλα μοιάζει), παρατηρούμε σε μεγαλύτερη κλίμακα το ίδιο σκηνικό. Οι χώρες του Νότου εξακολουθούν να έχουν πολλά να προσφέρουν στην παγκόσμια αγορά: φτηνές πρώτες ύλες, τροπικά φρούτα και αγαθά που δεν μπορούν να παραχθούν στο Βορρά, και βέβαια φτηνή εργατική δύναμη. Γι' αυτό τη θέση –και τα χωράφια– των ξεριζωμένων παραγωγών έχουν πάρει πλέον οι πολυεθνικές. Στο πλαίσιο του νέου καταμερισμού, οι χώρες αυτές έπαισαν να παράγουν αγαθά για την κάλυψη των τοπικών αναγκών και στράφηκαν στις εξαγωγές.

Σύμφωνα με τη (νεοφιλελεύθερη) θεωρία, η άνοδος των εξαγωγών θα συντελούσε στην καταπολέμηση της φτώχειας μέσω της περιήφισης «είδησης των εσόδων προς τα κάτω». Στην πραγματικότητα όμως, οι χώρες του Νότου είναι υποχρεωμένες να διαθέτουν όσα από τα εσοδα τους ανταποχρούν στην εξυπηρέτηση του υπέροχου εξωτερικού χρέους και, σαν να μην έφτανε αυτό, το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών αναλαμβάνουν μετρημένες στα δαχτύλια πολυεθνικές, οι οποίες ελέγχουν όλους τους κρίκους της αλυσίδας, από το χωράφι μέχρι το τραπέζι.

Είναι χαρακτηριστικό ότι τέσσερις εταιρείες ελέγχουν το 70% της παγκόσμιας αγοράς φυτοφαρμάκων, το 25% της παραγωγής παραδοσιακών σπόρων και το 100% της παραγωγής μεταλλαγμένων.

Η εξάφληση των τελευταίων όχι μόνο δεν λύνει το πρόβλημα της πείνας, όπως υποστηρίζουν οι εμπνευστές τους, αλλά και απειλεί να μας μετατρέψει όλους σε φρανκεστάιν, δηλητηριάζοντας αναπαυθωτά τις τροφές και προκαλώντας ένα είδος «πράσινης ερημιάς»: τα μεταλλαγμένα τείνουν να αφανίζουν τα πάντα (αγρότες, έδαφος, πανίδα και μικροοργανισμούς, παραδοσιακές γνώσεις και καλλιέργειες), εκτός από την ίδια τη οσεία. Φαίνεται λοιπόν ότι αυτή η παγκοσμιοποιημένη οικονομία επιθυμεί να μας μετατρέψει κάθε πλευρά της ατομικής και συλλογικής μας ζωής (εργασία, ελεύθερος χρόνος, έρωτας, δημιουργία) σε ένα μετρίσιμο και ανταλλάξιμο εμπόρευμα. Τελικά, η μόνη ελευθερία που μας απομένει είναι να επιλέξουμε ποσ και πώς θα (ξε)πουλήσουμε αυτό το εμπόρευμα, η μήπως έχουμε να πούμε κάτι παραπάνω;

Το κίνημα του Δίκαιου Εμπορίου

Τη δεκαετία του '60, μέσα σ' ένα κλίμα αναζήτησης ενός άλλου μοντέλου εμπορικών σχέσεων μεταξύ «αναπτυγμένων» και «αναπτυσσόμενων» χωρών, γεννιέται στην Ευρώπη το κίνημα του Δίκαιου Εμπορίου: ένα κίνημα με στόχο την αλληλεγγύη προς τους μικροπαραγωγούς του Νότου, την ενισχυση της καταναλωτικής του Βορρά, και παράλληλα την καταγγελία των επιθετικών προς τον «Τρίτο Κόσμο» πολιτικών που ασκούν κυβερνήσεις, πολυεθνικές και διεθνείς οργανισμοί.

Η ιδέα της έμπρακτης αλληλεγγύης είναι σχετικά απλή – αν είχε σχήμα θα ήταν μια αλυσίδα με τρεις κρίκους: τον παραγωγό, τον καταναλωτή και μια οργάνωση που τους συνδέει. Και πώς λειτουργεί; Η οργάνωση αγοράζει απευθείας το προϊόν από τον παραγωγό και το διαθέτει σε ομηία πώληση, όπου έρχεται σε επαφή με τον καταναλωτή και τον εγγυητά ότι αυτό πληροί τα λεγόμενα κριτήρια του δίκαιου εμπορίου, δηλαδή την πρόλευση, τις συνθήκες παραγωγής (αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας, σεβασμός στο περιβάλλον, κ.λπ.) και την ποιότητα του, καθώς και το ότι αγρότρετος σε τιμή «δίκαιη» για τον παραγωγό. Εγγυητά, τέλος, ότι τις κέρδη από την πώληση επιστρέφονται στον παραγωγό ή/και επενδύονται σε κομάνιες πληροφόρησης και καταγγελίας. Η αρχική επίδειξη του κινήματος λοιπόν είναι η ανάπτυξη εμπορικών δραστηριοτήτων με στόχο τη δημιουργία δομών μιας βιώσιμης τοπικής οικονομίας, σε αντιδιαστολή με την αντιλήψη της περιβόητης «οικονομικής βοήθειας για την ανάπτυξη του Τρίτου Κόσμου».

Κάπως έτσι το 1967 μια Βελγική οργάνωση αρχίζει να εισάγει είδη χειροτεχνίας από διάφορες χώρες του Νότου. Δύο χρόνια αργότερα ανοίγει το πρώτο «μαγαζί αλληλεγγύης» σε ένα χωριό στην Ολλανδία. Σήμερα οι διαστάσεις του Δίκαιου Εμπορίου είναι τεράστιες παγκοσμίως και συνεχώς διογκώνονται: υπάρχουν τουλάχιστον 3.000 μαγαζιά στην Ευρώπη και χιλιάδες ακόμη στον υπόλοιπο κόσμο, καθώς και χιλιάδες άνθρωποι που εργάζονται γι' αυτό.

Υπάρχει επίσης ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Δίκαιου Εμπορίου, που συντονίζει τις εισαγωγές και την κοινή στρατηγική των διαφόρων οργανώσεων, και πολλές άλλες ανάλογες οργανώσεις-ομπρέλες καθώς και δικτύα. Σε αυτό το πλαίσιο διακινούνται προϊόντα όλων των ειδών: από γάλαχα, κακάο, ρυζί και μπαγιάνες μέχρι υφάσματα και είδη χειροτεχνίας κάθε τύπου, μερικά δε από αυτά έχουν μια κατακτητική σημαντική μερίδα στην αγορά και οι πωλήσεις τους έχουν σταθερά αυξητικές τάσεις.

Να το σφραγίσω;

Όταν το κίνημα άρχισε να εξαπλώνεται, γεννήθηκε η ανάγκη ενός διακριτικού συμβόλου που θα πιστοποιούσε τα προϊόντα του Δίκαιου Εμπορίου. Η εμφάνιση της πρώτης σφραγίδας στα τέλη της δεκαετίας του '80 (σήμερα κυκλοφορούν τέσσερις σφραγίδες στην Ευρώπη) είναι ίσως το πιο κρίσιμο σημείο στην ιστορία του κινήματος. Και αυτό γιατί η σφραγίδα γίνεται στο προϊόν, εφόσον πληροί τα παραπάνω ελάχιστα κριτήρια, και όθι στον πωλητή.

Με άλλα λόγια, ο «δίκαιος» καφές του «δίκαιου» καλλιέργητή ή συνεταιρισμού μπορεί να καταλήξει (και έχει καταλήξει) στα ράφια πολυεθνικών όπως τα Μακ Ντόναλντς ή τα Στάμπμακς. Αποτέλεσμα; Η συμμετοχή του ενισχυοποιημένου καταναλωτή περιορίζεται στο να αγοράζει όποιο προϊόν φέρει σφραγίδα και η οργάνωση Δίκαιου Εμπορίου παραχωρεί σταδιακά τη θέση της σε μια εταιρεία, η οποία με αυτό τον τρόπο «εξεσθωπνίζεται» στα μάτια του καταναλωτή.

Ο δε στόχος του κινήματος συρρικνώνεται στην οικονομική διάσταση του θέματος: στην εξασφάλιση μιας «δίκαιης», όπως διακηρύχεται, τιμής, που καθορίζεται με βάση αυτήν που κυκλοφορεί στην παγκόσμια αγορά (συνήθως είναι 10-15% υψηλότερη της), η οποία όμως, ως γνωστόν, μόνο δίκαιη δεν είναι. Και ενώ το προϊόν φτάνει πράγματι στο ευρύτερο δυνατόν καταναλωτικό κοινό και αυξανόμενα οι πωλήσεις του, η αμφίδρομη σχέση μεταξύ του παραγωγού του Νότου και της οργάνωσης διακίνησης του Βορρά πέφτει περίπατο, σε ένα δρόμο χωρίς επιστροφή.

Εναλλακτικό και αλληλεγγύο

Στον αντίποδα αυτής της λογικής (ευτυχώς) βρίσκονται όσοι επιμένουν ότι δεν αποτελεί κατάσταση για τον παραγωγό η κατάληξη του καφέ που καλλιέργησε στο ούπερ μάρκετ. Υποστηρίζουν ότι η σφραγίδα σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να είναι εμπόρευμα και, αν τέλος πάντων, κάποιος πρέπει να σφραγίζεται, αυτό πρέπει να είναι πρώτος από όλους ο πωλητής.

Εξακολουθούμε με άλλα λόγια να εμπνέονται από την αρχική ιδέα του κινήματος; την επίδειξη δημιουργίας ενός δικτύου εναλλακτικού εμπορίου βασισμένου σε διαφορετικές, όσο γίνεται αυτανομησιακές και ανεξάρτητες από τις υπέργραυες, δομές. Συναίχουν να πιστεύουν ότι η διακίνηση πρέπει να συνδυάζεται με πρωτοβουλίες αλληλεγγύης στους παραγωγούς, με την προβολή ενός άλλου μοντέλου καταναλώσης και με την καταγγελία των πολιτικών μηχανισμών που οδηγούν στην εξάθληση τους παραγωγούς και όχι μόνο. Και στην άκρη του μυαλού τους έχουν ότι τη σημερινή μέρα δίκαιο εμπόριο δεν μπορεί να υπάρξει.

Το δίκαιο εμπόριο (πρέπει να είναι) ο απώτερος στόχος του κινήματος ή, αλλιώς, ο αγώνας για ένα δίκαιο εμπόριο είναι ένα μέτρο, έχουν του αγώνα για την ανατροπή των εκμεταλλευτικών δομών του παγκόσμιου εμπορίου. Προς το παρόν, λοιπόν, το μόνο που μπορεί να εγγυηθεί μια οργάνωση είναι ότι με τη συγκεκριμένη εμπορική διαδικασία είναι ότι με τη μεγαλύτερη δυνατή ισοτιμία μέσα σε μια αγορά που χαρακτηρίζεται από τη μέγιστη ανισότητα.

Η (μικρή) εμπειρία και οι (μεγαλεπήβολοι) στόχοι μας

Το εμπόριο σήμερα, τόσο σε παγκόσμιο όσο και τοπικό επίπεδο, βασιίζεται στην εκμετάλλευση και αποσκοπεί αποκλειστικά στο κέρδος. Παρ' όλα αυτά, σε όλο τον κόσμο γίνονται σημαντικές προσπάθειες δημιουργίας εναλλακτικών μορφών εμπορίου, με όλες τις αντιφάσεις και τα προβλήματα που παρουσιάζουν. Εμείς τι κάνουμε για αυτό;

Με αυτό το ερώτημα στο μυαλό κάποιος και κάποιες ξεκινώσαμε από το καλοκαίρι του 2004 να συζητάμε για το αν μπορεί να πραγματοποιηθεί ένα εγχείρημα εναλλακτικού και αλληλεγγύο εμπορίου στην Ελλάδα και επάνω σε ποιος βάσεις. Δεν συναντηθήκαμε τυχαία: γνωριζόμαστε από την πολιτική μας δράση, τη συμμετοχή μας σε συλλογικότητες που προτάσσουν την αλληλεγγύη, τη συντροφικότητα και την άμεση και ισότιμη συμμετοχή ως πρώτες ύλες μιας άλλης, καλύτερης, ζωής.

Καταλύτης για τα δοκιμάσιμους το ερώτημα και στην πράξη στάθηκε η γνωριμία μας τον περασμένο Ιούλιο με τη γερμανική коοπερατίβα Café Libertad, στη διάρκεια μιας παρουσίωσης της δουλειάς τους στο Βελγρυδύ, στην ευρωπαϊκή συνάντηση του People's Global Action. Μάθαμε ότι εδώ και 5 χρόνια έχουν έρθει σε άμεση επαφή με ζαπατιστικές κοοπερατίβες στο Μεξικό, αγοράζοντας και διακινώντας τον καφέ τους όχι για να κερδίσουν από αυτό, αλλά ως έμπρακτη πολιτική αλληλεγγύη.

Μάθαμε επίσης ότι πολλές συλλογικότητες στην Ευρώπη κάνουν το ίδιο, οι οποίες σχηματίζουν ένα δίκτυο για την προώθηση των προϊόντων των Ζαπατιστών (RedProZapa). Έτσι, από το Σεπτέμβριο ξεκινώσαμε να διακινούμε στην Αθήνα καφέ από τις ζαπατιστικές κοοπερατίβες της Τσιόπας του Μεξικού, κακάο από την κοοπερατίβα El Ceibo της Βολιβίας, μάτε από το Κίνημα των Χωριών της Βραζιλίας και μαυρο τσάι από το κίνημα των Αδινάσι της Ινδίας. Κυρίως χέρι με χέρι, αλλά και μέσω πολιτικών και κοινωνικών χώρων, τα προϊόντα έφτασαν σε όλο και περισσότερο κόσμο. Αλλά το πιο σημαντικό ήταν η ανταπόκριση που βρήκε η ιδέα και η όθηρη με την οποία υιοθετήθηκε.

Δεκάδες άνθρωποι τόσο στην Αθήνα όσο και στην υπόλοιπη Ελλάδα άρχισαν να συμμετέχουν στα διακινούμενα προϊόντα, με αποτέλεσμα να έχει δημιουργηθεί πλέον ένα συνεχώς διευρυνόμενο δίκτυο. Αρκετοί και αρκετές εντάχθηκαν και στη συλλογικότητα, εμπλουτίζοντας τη με την όρεξη και τις ιδέες τους.

Ήταν για μας μια περίοδος αναζήτησης και προβληματισμού. Αφενός, στο καθαρά πρακτικό επίπεδο, αφού, μιν έχοντας κάποια εμπειρία από ανάλογες δραστηριότητες, χρειαζόμαστε να μάθουμε από τα λάθη μας. Κατανοώσαμε ότι το εγχείρημα αυτό απαιτεί διαφορετικό επίπεδο οργάνωσης και «συνείας» σε σχέση με την εμπειρία μας από άλλες συλλογικότητες, κυρίως επειδή περιλαμβάνει τη διαχείριση χρηματικών ποσών.

Από την άλλη, στο πιο θεωρητικό επίπεδο, που σχετίζεται με το τι θέλουμε να κάνουμε και πώς, προχωρήσαμε στα τυφλά, καθώς επιχειρούσαμε κάτι εντελώς καινούριο για τον ελλαδικό χώρο και δεν θέλαμε να αντιγράψουμε έτοιμες λύσεις από το εξωτερικό. Μόνο μετά από μια διαρκή διαδικασία συζήτησης διατυμώσαμε τα ερωτήματα και προσαθήσαμε να τα απαντήσουμε συλλογικά: Τι σημαίνει για εμάς αλληλεγγύη; Ποια είναι η διαφορετική μορφή εμπορίου που θέλουμε να χτίσουμε και τι μας κινητοποιεί για την πετύξουμε; Τι σχέση μπορεί να έχει με την υπάρχουσα δομή του εμπορίου; Πώς μπορεί να συμβιβαστεί με το νόμο και την εφορία; Πώς ισορροπούμε την ανάγκη για οικονομική βιωσιμότητα του εγχειρήματός με τη θέλησή μας να είναι τα προϊόντα προσιτά σε όλους και όλες; Και άλλα πολλά...

Πού βρισκόμαστε...

Εξακολουθούμε να βρισκόμαστε σε αυτή τη διαδικασία προβληματισμού, η οποία άλλωστε δεν μπορεί να ολοκληρωθεί ποτέ: πολλά ερωτήματα παραμένουν και άλλα τόσα θα προκύψουν στο μέλλον. Πλέον όμως υιόθουμε έτοιμοι να δώσουμε κάποιες απαντήσεις και να τις δοκιμάσουμε στην πράξη. Και αν έπρεπε να το κάνουμε μέσα σε δύο γραμμές, θα λέγαμε: Θέλουμε να δημιουργήσουμε σχέσεις μεταξύ ανθρώπων βασισμένες όσο το δυνατόν στην ισοτιμία, στην εμπιστοσύνη και στο συλλογικό συμφέρον.

Μιλώντας για αλληλεγγύη, αναφερόμαστε κυρίως στις σχέσεις που θέλουμε να χτίσουμε με τις συλλογικότητες των παραγωγών, τα προϊόντα των οποίων επιλεγόμενα να διακινώσουμε. Δεν κάνουμε την επιλογή αυτή με βάση τη συμπθεσία μας για τους «φτωχούς του Τρίτου Κόσμου», ούτε κινούμενοι από κάποιο αίσθημα ηθικού δικαίου.

Την κάνουμε γιατί αυτές οι συλλογικότητες οργανώνονται, αγωνίζονται και παράγουν με τρόπο που, παρά τις διαφορετικές συνθήκες, έχουν στοιχεία που θα θέλαμε να εφαρμόσουμε και στις δικές μας ζωές. Αν οι τιμές που εισπράτουμε για τα προϊόντα τους μέσω της σχέσης αυτής είναι συχνά αρκετά καλύτερες από της αγοράς, αυτό δεν μας φαίνεται ιδιαίτερα επιτευγμα: το αντιθέτο. Ξερωμοί ότι παραμένουν ανατιοιστες με το μάθη τους. Θέλουμε σταδιακά να γνωρισόμαστε καλύτερα, να ορίσουμε πιο άμεσα τη σχέση αυτή, να την κάνουμε πραγματικά αμφίδρομη.

Είμαστε αλληλεγγύες «με» συγκεκριμένους ανθρώπινους αγώνες, όχι «σε» απόρροιας «καταπιεσμένων». Το άρωμα του καφέ ή του κακάο θέλουμε να υπενθυμίζει ότι μπορούμε να αλλάξουμε τις ζωές μας, να παρακινεί σε συλλογική δράση και όχι να δίνει απλά μια προοπτική ηθική ικανοποίηση.

Επίσης δεν περιορίζουμε το εύρος των παραγωγών με τους οποίους θέλουμε να συνεργαστούμε μόνο στο εξωτερικό. Γνωρίζουμε π.χ. ότι στην Ελλάδα γίνονται τα τελευταία χρόνια προσπάθειες συλλογικής οργάνωσης μικρών παραγωγών, με σκοπό την προώθηση μιας άλλης λογικής στην αγροτική παραγωγή και διακίνηση. Σκεπτόμαστε να διερευνήσουμε αν είναι δυνατόν να στρίψουμε τις προσπάθειες αυτές και οποιοσδήποτε άλλες παρόμοιες πιθανόν ξεφουρτώσουμε.

Όταν μιλάμε για εναλλακτικό εμπόριο, εννοούμε κυρίως το σκοπό, τη φιλοσοφία και την πρακτική της διακίνησης των προϊόντων. Η βασικότερη ίσως διαφορά με το «κλαστικό» εμπόριο είναι ότι δεν στοχεύουμε στο κέρδος: αν προκύψει ένα οικονομικό πλεόνασμα από την πώληση των προϊόντων, αυτό εξυπηρετεί τις ανάγκες, τις προοπτικές και τις συλλογικές επιδιώξεις του εγχειρήματός. Εμπόριο χωρίς σκοπό το κέρδος; Αν ακούναται σαν σχήμα οξύμωρο, ίσως είναι γιατί δεν το βλέπουμε πωθεντά γύρω μας. Έχουμε εθιστεί τόσο στην ιδέα ότι στόχος της διακίνησης των αγαθών είναι ο πλουτισμός κάποιων, που μας φαίνεται περίεργο ότι θα μπορούσε να υπάρχει κάτι άλλο.

Ορίζουμε το εναλλακτικό εμπόριο ως μια απόπειρα να αυτοοργανώσουμε την εξυπηρέτηση των αναγκών μας. Σήμερα η αγορά ρυθμίζει το σύνολο σχεδόν των όρων και των σχέσεων που διέπουν την παραγωγή, τη διακίνηση και τη χρήση των προϊόντων: από το πόσο θα πληρωθεί ο παραγωγός για το προϊόν της εργασίας του, τι θα παράξει και πώς μέχρι την ποιότητα, την τιμή, ακόμη και το είδος των εμπορευμάτων που θα καταναλώσουμε.

Θέλουμε να δείξουμε έμπρακτα ότι αυτός δεν είναι ο μόνος τρόπος, ότι μπορούμε να επανασυνδέσουμε την παραγωγή, τη διακίνηση και τη χρήση των προϊόντων σε ένα ενιαίο σύνολο σχέσεων, μεταξύ συγκεκριμένων και όχι άρρωπων ανθρώπων. Στη θέση του κέρδους ως μοναδική επίδειξη θέλουμε να βάλουμε την ικανοποίηση ενός πλθθών αναγκών: την αυτονομία και την αξιοπρεπή διαβίωση του παραγωγού, τη βιωσιμότητα του δικτύου διακίνησης, την ποιότητα και την προσιτή τιμή για το χρήστη.

Και θέλουμε αυτές οι επιμέρους επιδιώξεις να ρυθμίζονται βάσει σχέσεων εμπιστοσύνης και αμοιβαότητας, με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων και όχι από το «αόρατο χέρι» της αγοράς. Η μικρή μας εμπειρία έδωσε σοβαρές ενδείξεις ότι τα παραπάνω είναι πιο εφικτά απ' όσο ακούγονται.

Αντί ποιά πάμε

Οι περισσότερες από εμάς αγαπούμε τον καφέ, και από τα πρώτα βήματα ακόμη μιας προσπάθειας μπορούμε να τον έχουμε σε εξαιρετική ποιότητα, χωρίς χημικά και λιπάσματα και σε χαμηλότερη τιμή από τον αντίστοιχο του ούπερ μάρκετ, χτίζοντας παράλληλα τις οικονομικές βάσεις ώστε το εγχείρημα να είναι βιώσιμο. Μας τον προμηνύουν συγκεκριμένοι άνθρωποι και όχι το ράφι ενός ούπερ μάρκετ, τους οποίους επιλέξαμε γιατί θέλουμε να χτίσουμε μαζί τους σχέσεις αλληλεγγύης. Και πέρα από αυτό, «κερβίζουμε» τους νέους ανθρώπους που γνωρίζουμε και γνωρίστηκαν μεταξύ τους, είχαμε τη χάρη να συμμετέχουμε όλοι και όλες μαζί σε μια αναπτύξιμη διαδικασία.

Προσφατα εγκρίθηκε το καταστατικό της νομικής μορφής που μετά από πολύ προβληματισμό επιλέξαμε: Είμαστε πλέον ένας Προμηθευτικός Συνεταιρισμός, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Αρχίσαμε, παράλληλα, να λειτουργούμε και ένα χώρο ως κέντρο διακίνησης, αλλά και κοινωνικής επαφής.

Δεν πετάμε στα σύννεφα ούτε τρέφουμε αυταπάτες. Γνωρίζουμε πολύ καλά πόσες δυσκολίες έχει το εγχείρημα που ξεκινώσαμε, πόσες αντιφάσεις και εμπόδια θα συναντήσει, ότι ίσως χρειαστεί να κάνουμε επιλογές που δεν θα είναι απόλυτα συμβατές με αυτό που επιδιώκουμε, ότι θα κινούμε λάθη.

Αλλά δεν είμαστε μόνοι και τίποτε δεν είναι «αυτοτικό»: οι παραγωγοί των προϊόντων που διακινώμε είναι η καλύτερη απόδειξη γι' αυτό. Αν δεν βάλουμε τις ιδέες μας στην σκληρή δοκιμασία της πράξης, αν δεν τις γιάσουμε στις εμάς και τότε συνθήκες θα παραμείνουν ωραία αλλά άπιαστα όνειρα.

Επιχειρούμε ένα πείραμα, και το ονομάζουμε «0 Σπόρος», με την ελπίδα να βγάλει ρίζες, να μεγαλώσει και αργότερα, γιατί όχι, να φυτρώσει και άλλο.

